

Datter av en heltinne

Som en følge av foreldrenes motstandsarbeid måtte Berit Waals mor, Nic Waal, ligge i dekning på hemmelige adresser. Berit og broren ble sendt på besøk til henne forskjellige steder. Så ble begge foreldre fengslet, og selv måtte Berit flykte til Sverige.

TEKST

Berit Waal

PUBLISERT 7. januar 2009

Berit Waal har bearbeidet og tilrettelagt deler av sin livshistorie slik den er fremstilt i boken *Spor etter krigen* (Wetlesen og Hjort 2006).

Jeg nærmet meg to år da Norge ble okkupert av tyskerne. For meg og familien ble krigen og etterkrigsårene en urolig periode. I dag minnes jeg fremdeles lyden av marsjerende soldatstøvler og angstfylte episoder, men også morsomme rampestreker vi barn gjorde. Ansikter klarer jeg fortsatt ikke å fremkalle, selv om jeg har gjort mange forsøk i terapi. Heller ikke ansiktene til dem som sto meg nærmest. De er som visket ut fra det meste av krigsårene. Da mine foreldre ble skilt et par år etter krigen og livssituasjonen igjen ble ustabil, fikk jeg et slags sammenbrudd som førte til at jeg ble nedfor og isolerte meg. Det varte helt opp i ungdomstiden. Da fikk jeg faglig hjelp til å finne veien tilbake til et godt liv. Men det tok mange år.

HJEMME HOS: Berit Waal og lillebror Helge sammen med mamma Nic Waal i 1945. Nic Waal hadde stilling som

reservelege på Gaustad sykehus, og familien bodde på sykehusområdet.

Motstand og arrestasjoner

Mor var den kjente barnepsykiateren Nic Waal. Foreldrene mine kom raskt med i motstandsarbeidet og var engasjert med å utgi og distribuere illegale aviser. De var også med i organiseringen av arbeidet med å hjelpe flyktninger over grensen til Sverige.

Far ble fengslet først, og da måtte mor gå i dekning. Vi hadde bare sporadisk kontakt med henne på hemmelige steder. Så ble hun også fengslet. De satt begge lenge på Grini

Et tydelig minne er den gangen vi besøkte mamma på Grini. Mamma og tanten som jeg var i følge med, skulle utveksle noe informasjon, men tyskerne oppdaget det. De skrek opp, og så ble vi jaget ut. Jeg husker det som et dødt bilde, men jeg regner med at vi var veldig redde i virkeligheten. Like etter ble jeg og broren min brakt i sikkerhet i Sverige, der vi bodde hos norske slektninger til krigen var slutt.

Sovemedisin mot angsten

Vi måtte flykte fordi de voksne som passet oss, fryktet at vi ville bli tatt som gisler for å få mor til å sprekke under tortur. Vi reiste med tog og deretter i lastebil sammen med hushjelpen over til Sverige. Selve flukten til Sverige opplevde jeg ikke som spesielt dramatisk. Jeg trodde at vi, som vi pleide, var på vei til et sted hvor vi skulle treffe mor. I lastebilen fikk vi vite at vi skulle flykte til Sverige. Vi ble kjørt til grensen, passerte noen tyskere, men alt gikk «etter planen.»

I Sverige fikk vi bo hos en tante og onkel som hadde flyktet tidligere. Hushjelpen dro sin vei, og det var nok ikke så greit for dem, som selv ikke hadde noen barn, å ta seg av to små flyktninger. Min tante har fortalt at den første tiden var vi så redde at vi måtte få sovemedisin for å kunne sove. Jeg følte meg nok ensom og lite forstått, men vi fikk treffe andre barn og ble stimulert til å tegne og male.

Etter en stund kom mor over, hun hadde fått hjelp til å slippe ut fra Grini. Men så reiste hun til mottaket for å ta seg av krigsfanger som kom med de hvite bussene fra Tyskland, til Sverige.

Har glemt ansiktene

I prosatekstene «I parken» og «I flyktningeleir» i boken min Krigsbarn skildrer jeg det som gikk forut for flukten til Sverige på denne måten:

Minnet finnes i sinnet, men i dag er jeg glad for at jeg allerede den gangen kunne si fra. I dag, som psykolog, tror jeg at jeg klarte alle påkjennningene under krigen ved å skyve bort eller «glemme» alle ansiktene. Da ble det ikke så smertefullt. I voksen alder har jeg prøvd å tegne noe av det jeg opplevde under krigen, som en form for uttrykksterapi. Det ender med at jeg ikke husker noe og bare begynner å gråte.

PÅ LANDET: Da Berit Waal var ni år, bodde familien på en gård utenfor Halden. Nic Waal har tatt med seg barna for å hente melk.

Tausheten etterpå

Foreldrene mine ble skilt i 1947. Vi bodde hos far, men etter et opphold i USA flyttet mor inn i et hus like ved oss. Vi var mye sammen med henne og mannen hun hadde giftet seg med, men jeg kunne ikke snakke personlig med henne. Jeg opplevde henne som påtrengende, og hun kunne så å si lese tankene mine.

Jeg var nedfor under hele oppveksten, isolerte meg og saboterte skolearbeidet etter at jeg ble ertet som frøkens gullunge fordi jeg var så flink på skolen. Det ble heller ikke til at jeg fikk snakket med foreldrene mine om krigen og alt som hadde skjedd. De kunne nok ha snakket hvis de hadde villet, men de hatet heltedyrkelsen, og det gjorde dem tause.

Til slutt sendte mor meg til en terapeut. Han sa, etter at vi var blitt mer kjent, at jeg måtte trene meg ut av angsten for ikke å havne som psykiatrisk pasient. Og så gjorde jeg det. Jeg trente på alle de tingene jeg ikke turte, og sto til slutt som ung voksen på talerstolen i Studentersamfunnet med tusen mennesker i salen.

Mor ble sterkt nedbrutt etter at mannen hennes døde brått i en ulykke. Da var jeg 15. Det ble til at hun flyttet hjem til oss. Hun arbeidet svært mye, slet seg ut og drakk for mye. Det ble flere vanskelige episoder. Hun døde av hjertesvikt. Mor sto i ildlinjen faglig, og var en utpreget gründer slik jeg ser det i dag. Hun bygget opp en virksomhet fra grunnen av sammen med medarbeiderne sine. Mange gründerere innenfor andre arbeidsfelt levde og døde på samme måte som henne den gangen.

Mor måtte svikte oss

Mor måtte svikte oss under krigen, og jeg mener at det er rett. Under en krig må landet gå foran hensynet til barna. Det ville jeg også selv, tror jeg, ha valgt. Så ville jeg selvfølgelig ha prøvd å få noen til å passe barna hvis jeg ikke kunne gjøre begge deler og jeg måtte gjøre ett eller annet som var farlig. I en slik situasjon er det helt nødvendig at noen engasjerer seg. Det er jeg ikke kritisk til.

Men jeg er meget kritisk til hvordan mor håndterte ting rett etter krigen. Hun var lite hjemme. Blant annet arbeidet hun i lengre perioder i Sverige og Danmark. Jeg tror hun ble skadet under krigen av angsten hun følte ved å svikte oss. Jeg tror hennes morsfølelse ble skadet. Selv fikk jeg ødelagt livet mitt ganske solid. Barn er jo nærmest grenseløst lojale overfor sine foreldre, og lenge godtok jeg mors forklaringer på at hun måtte gjøre det hun gjorde. Men da jeg som førtiåring videreutdannet meg i kroppsterapi, var det en terapeut som konfronterte meg med det hun betraktet som en sjokkerende omsorgssvikt fra min mors side. Først da innså jeg at mor kunne ha handlet annerledes. Det kostet mer enn det smakte å være heltenes barn.

I dag har jeg et godt liv og et stort overblikk over livet med alle sine farger. Nå ser jeg mor som gründeren, besatt av den store saken Norsk barne- og ungdomspsykiatri, og som startet et stort arbeid for barn og ungdommer i Norge. Hun bor trygt i filen «gründer» i mitt indre fjernarkiv.

Illegalt arbeid I

Ser gjennom et havgrønt glasskår

Inn i en annen tid

Hvit huskropp i måneskinn

Alt sover

Barnet vekkes opp

Vader gjennom mørke rom

Som i mørkt bølgende vann

Tunge stensorte møbler

Usynlige farer

Ser gjennom havslipt glasskår

Tilbake gjennom tid

Lytter ved stuedøren

Voksne stemmer snakker

Om det ingen skal vite

Et barn leter etter

En hånd å holde i

Krigsbarn. En syklus i dikt og prosa (1981)

Født i Oslo den 25.08.38 og opp-vokst i samme by.

Sosiologi grunnfag og utdannet cand.psychol. ved Univer-sitetet i Oslo i 1963.

Spesialisering barne- og ungdomspsykiatri ved Nic Waals institutt, og i voksenpsykoterapi, familierapi, kroppsterapi og kreative metoder. Utgitt en rekke bøker, blant annet Krigsbarn - en syklus i dikt og prosa 1981.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 46, nummer 1, 2009, side 45-47

TEKST

Berit Waal